

Krajské kolo Dejepisnej olympiády pre SŠ
12. ročník, školský rok 2019/2020

Písomný test pre kategórie A a B

1. Vysvetlite nasledujúce pojmy a slovné spojenie:

sofista, proskripcie, konkordát, majordóm, rekonquista, Vyšehradská schôdzka (1335).

Odpovede napíšte na vyznačené miesto v Odpoved'ovom hárku.

2. Z nižšie uvedených pojmov vyberte tie, ktoré súvisia s rímskymi dejinami a prirad'te ich do obdobia kráľovstva alebo republiky. Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.

tribún ľudu, Peloponézsky spolok, zákony 12 tabúl', Romulus, Spartakovo povstanie, ostrakizmus, ServiusTullius, Solón, 753 – 510 pr. Kr.

3. Termín *HELENIZMUS* označuje historickú epochu dominancie gréckej kultúry, architektúry, umenia, vzdelania, vojenstva, riadenia štátu, výstavby miest...

So vzostupom ktorej z uvedených skupín sa spája? Odpoveď vyznačte v Odpoved'ovom hárku.

a) Sparťanov

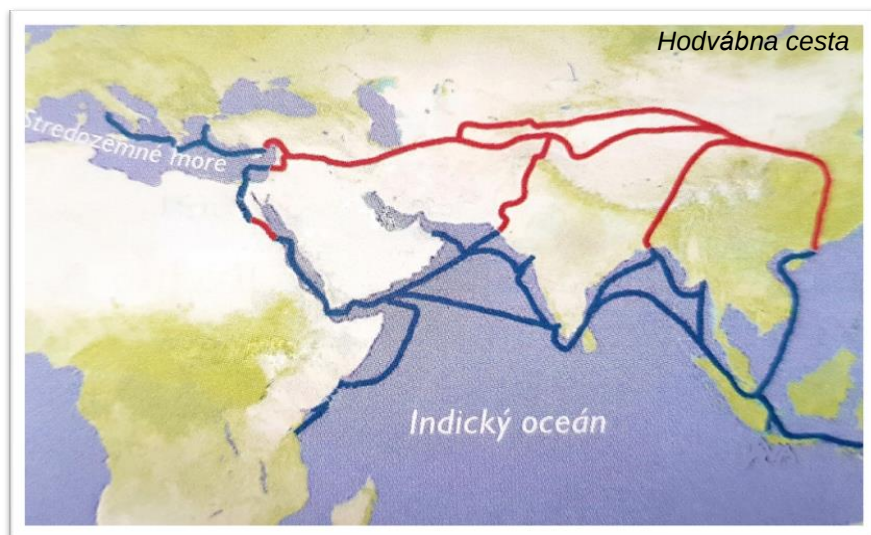
b) Macedóncov

c) Etruskov

4. Už v staroveku možno hovoriť o prejavoch globalizácie napr. aj prostredníctvom tzv. Hodvábnej cesty. V Odpoved'ovom hárku za písmenom A) vysvetlite pojem „globalizácia“ a za písmenom B) uveďte krajinu, ktorá položila základy tejto Hodvábnej cesty:

A) globalizácia_____

B) krajina, ktorá položila základy Hodvábnej cesty_____

5. Uhorský kráľ Karol Robert z Anjou absolvoval až tri korunovácie za uhorského panovníka, v rokoch 1308, 1309, 1310. Ale trvalo niekoľko rokov, kým sa mu reálne podarilo zlomiť odpor uhorských oligarchov, s ktorými vyvrcholili boje v roku**A**..... v bitke pri**A**..... (uvedte mesto). Potom sa mu však v relatívne dlhej vláde podarilo reformnou politikou stabilizovať politickú situáciu v krajine a povzniesť ju hospodársky. **V ktorých rokoch vládol Karol Robert ako uhorský kráľ**B**.....? Kto bol jeho následníkom na uhorskom tróne**C**.....?**

6. A) V Odpoved'ovom hárku zakrúžkujte pravdivé výroky.

B) Písmená priradené k pravdivým výrokom vpište postupne (zľava doprava) do tajničky pod textom a vysvetlite vylúštený pojem. Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.

- a) Leonardo da Vinci bol jednou z najslávnejších osobností klasicizmu.....K
- b) Najvyššou územnou jednotkou na území okupovanom Turkami boli pašalíky.....V
- c) Medzi najvýznamnejších predstaviteľov európskeho panovníckeho absolutizmu patrili Ľudovít XIV., Filip II. Habsburský a August II. Silný.....E
- d) V roku 1683 sa Turkom podarilo dobyť Viedeň a usadiť sa na našom území.....B
- e) Moskovská Rus sa zásluhou Ivana IV. Hrozného stala silným štátom.....D
- f) Štefan Bočkaj bol vodcom prvého protihabsburského stavovského povstania.....U
- g) Univerzita v Trnave bola založená v roku 1465 Matejom Korvínom.....M
- h) Prvý murovaný kresťanský kostol na našom území bol vysvätený v Nitre.....T
- i) Prítomnosť Turkov zasiahla mnohé oblasti života obyvateľov u nás, výnimkou však bol jazyk, ktorý neovplyvnila.....O

- j) Ondrej II. bol v roku 1212 prinútený vydať Zlatú bulu, ktorá garantovala dedičnosť majetkov šľachty.....A

--	--	--	--	--	--

 = _____

- 7.** Muž na obrázku vyzerá ako tanečník, ale v skutočnosti to je putovný ranhojič-chirurg vyobrazený so svojimi lekáorskými nástrojmi. V období osvietenstva sa pozornosť sústreďovala na skvalitnenie lekárskej starostlivosti o obyvateľov. Činnosť lekárov sledovala miestodržiteľská rada. Sprísnila kontrolu a špecializáciu prípravy i samotnej práce lekárov, lekárnikov, pôrodných babíc. Zriadila post stoličného úradného lekára - fyzikusa, ktorý mal široké kompetencie a sledoval predovšetkým opatrenia, ktoré mali zabrániť šíreniu nákaz a epidémií. V roku 1745 bol vydaný prvý liekopis v Uhorsku. Pomenoval úkony lekárov, stanovil ceny za liečbu, obsahoval zoznam liečiv v štyroch jazykoch - v latinčine, nemčine, maďarčine i slovenčine. Je teda, okrem iného, i najstarším súborom medicínskych termínov v slovenčine. V roku 1770 bol vydaný poriadok pre zdravotníkov, z ktorých každý musel zložiť prísahu o poskytnutí odbornej pomoci tomu, kto ju bude potrebovať. V tom istom roku sústredené úsilie o skvalitnenie zdravotnej starostlivosti podporilo otvorenie lekárskej fakulty na univerzite v Trnave. **Za vlády ktorého panovníka sa udiali spomínané dôležité kroky v odbore lekárskej starostlivosti? Odpoveď zapíšte do Odpovedového hárku.**

- 8.** Obdobie osvietenstva umožnilo vzdelancom publikovať diela, ktoré mali encyklopedický charakter, ale zároveň mali mať praktické použitie. Hoci samotní autori boli vzdelaní, usilovali sa pretlmočiť vedecké poznatky do jednoduchšej reči, tak aby jej rozumeli aj prostí remeselníci či roľníci. V textoch vystupovala postava sprievodcu (učiteľ, farár), ktorý ostatným vysvetľoval na názorných príkladoch, čo by

mali v hospodárení zmeniť, aby dosiahli lepšiu úrodu alebo zisk, žili zdravšie. Typickým príkladom osvietenскеj spisby je v slovenskej literatúre dielo Juraja Fándlyho *Pilní domajší a poľní hospodár* (prečítajte si Fándlyho úvod k dielu):

„Některí starodávňi vipísali poľné hospodárství za matku, za dojku inších kunštov. Bez mnohých inších kumštov můžeme biť živí, bez sedláckeho hospodárstva kumštu nemůžeme obstát. Preto tento kumšt Bje každého silná ochrana, sedláka, remeselníka i pána. V tomto kumšte záleží síla krajini.“

Juraj Fándly bol plodný autor osvetových brožúr. **Ako sa nazýva spoločnosť, v ktorej bol aktivistom? Odpoveď napíšte do Odpoved'ového hárku.**

- 9.** Revolúcia, resp. informácie o revolučnom dianí vo Francúzsku európsku spoločnosť rozdeľovali. Aj v Uhorsku reagovali rôzne skupiny obyvateľstva odlišne. Najodvážnejšími stúpenkami revolučných myšlienok sa stala skupina vzdelancov, ktorých označujeme ako uhorskí jakobíni. Ich aktivity však dokázala moc umlčať a exemplárnym súdnym procesom a popravami spacificovať spoločnosť. Revolučné myšlienky prenikli aj medzi ľudové vrstvy. Jeden z prvých prekladov textu francúzskej piesne v budúcnosti označenej ako Marseillaisa vznikol práve v Uhorsku. Variant motívov tejto piesne v dobovej slovenčine sa zachoval v Iľiašovciach na Spiši, pod názvom *Dobrá novina sedliakom*.

*„Ukážeme zemanom, grófom aj baronom aneb marnotratníkom,
Že sa hodni lem kyjom z kaštiloch na pole von!
Nepotrebnó zemana, darebného človeka,
Uznáva to francúzska, dnes slobodná krajina, jak čítame v novinách.“*

Časť uhorského obyvateľstva Francúzsku revolúciu obdivovalo a iní ju odmietali a hanobili vo vydávaných tlačovinách. Ako napríklad Michal Inšitoris-Mošovský,

dlhoročný a uznávaný evanjelický kazateľ v Bratislave, autor protirevolučného spisu – *Nešťastný stav krajiny bez krále a tedy bez vrchnosti* (1793).

Ako sa volali dve tajné spoločnosti uhorských jakobínov? Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.

10. František Štefan Lotrinský, cisár v Svätej ríši rímskej nemeckého národa, ale v Habsburskej monarchii „iba“ manžel Márie Terézie a miestodržiteľ Uhorska, sa rozhodol podniknúť na panstvách, ktoré získal na území Slovenska, relatívne blízko od sídelného mesta Viedne. Vybudoval sídlo v Holíči, za pomerne krátky čas sa mu podarilo zveľadiť majetky, čím mohol uhorskej šľachte slúžiť ako vzor. Zameriaval sa na produkciu obilia, vína, chov oviec a koní (slávny cisársky žrebčín) a moderný chov hydiny (kačenáreň fungovala ešte v 19. storočí). Zriaďoval špeciálne dielne – akési predstupne továrne na výrobu kartónu. **Uvedte v Odpovedňovom hárku názov panstva – miesta, kde zriadil kartónku (vid'. obr. pod textom):A..... .** Bola to jedna z najväčších textilných „fabrík“ v strenej Európe, ktorá zamestnávala 900 ľudí). Ďalej vybudoval fabriku na majoliku a anglický kameninový riad. František Lotrinský je považovaný za priekopníka v zakladaní prvých takýchto dielní v Uhorsku. **Ako nazývame dielne tohto druhu? Do Odpovedňového hárku za písmenom A) napíšte názov panstva a za písmenom B) názov dielní tohto typu.**

A) _____

B) _____

11. Slovensko má bohatý repertoár hymnických piesní. Niektoré majú náboženský obsah, iné sú svetské. Príkladom je dnešná štátna hymna Slovenskej republiky. Vznikla počas silvestrovskej noci na prelome rokov 1843/1844 v izbe študentov prešporského/ bratislavského lýcea. Boli v smutnej nálade, lebo sa dozvedeli, že ich

oblúbený učiteľ, Ľudovít Štúr, nemôže ďalej vyučovať na evanjelickom lýceu. Trojica študentov zložila text a brnkajúc na gitare známu ľudovú pieseň Kopala studienku, ho prispôsobila melódii. Pôvodne sa zhudobnená báseň volala *Prešporský Slováci. Dunaj. Levočané*. Odrážala aktuálnu situáciu, t. j. vzdor voči rozhodnutiu o zákaze pôsobenia Štúra, ako aj odhodlanie študentov opustiť na protest lýceum v Prešporku a odísť do Levoče. Dnes pieseň poznáme pod názvom *Nad Tatrou sa blýska*. **Ktorý z národovcov je autorom textu tejto piesne? Odpoveď vyznačte v Odpoved'ovom hárku.**

a) Samuel Tomášik

b) Janko Kráľ

c) Janko Matúška

12.

Na dobovej karikatúre s názvom *Kongres tancuje*, t. j. Viedenský kongres, síce nie je zobrazený Klemens Metternich, ale dobová spoločnosť sa zabávala na tom, ako európske hlavy pomazané (panovníci) tancujú pod jeho vedením ako bábky. Viedenský kongres bol vyvrcholením diplomatickej kariéry kniežaťa Klemensa Lothara Metternicha po postoch vyslanca v Drážďanoch, Berlíne a Paríži. Po kongrese sa stal rakúskym kancelárom s takými právomocami, že nasledujúce obdobie sa nazýva metternichovým.

A) Určite roky, ktoré predstavujú obdobie nazývané metternichovou érou.

B) Ktorí dvaja rakúski cisári v tom období stáli oficiálne na čele štátu?

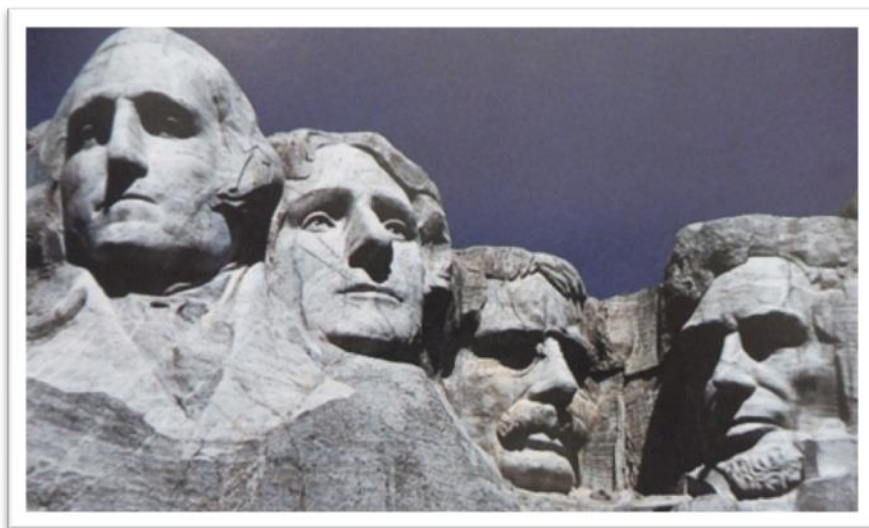
Odpovede zapíšte do Odpoved'ového hárku za písmenami A) a B).

13. V roku 1942 vytesali pod vedením Gutzona Borgluma tváre niektorých amerických prezidentov do granitu hory Rushmore (Mount Rushmore). Ide o tváre prezidentov Jeffersona, Washingtona, Roosevelta a Lincolna.

A) Uved'te mená prezidentov v chronologickom poradí, v akom zastávali svoj úrad.

B) V akom období vykonával funkciu prezidenta Lincoln?

Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku za písmenami A) a B).

14. Milan Rastislav Štefánik bol počas obdobia pražských vysokoškolských štúdií členom študentského spolku, ktorý sa zaslúžil o rozvoj česko-slovenskej vzájomnosti. **Ako sa tento akademický spolok volal? Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.**

a) Slovan

b) Tatran

c) Detvan

15. Z uvedených tvrdení o živote a diele Milana Rastislava Štefánika vyberte tie pravdivé a zakrúžkujte ich v Odpoved'ovom hárku.

- a) Štefánik sa narodil v rodine podnikateľa v liehovarníctve v Brezovej pod Bradlom.
- b) Štefánik študoval v Prahe medicínu.
- c) Spolu s Milanom Hodžom sa angažoval v tzv. belvederskej politike, ktorá vkladala nádej na zmenu v Rakúsko-Uhorsku do následníka trónu Františka Ferdinanda d'Este.
- d) Štefánik patril k hlasistom, bol v hnutí aktívny, publikoval v časopise HLAS, ktorý vychádzal v rokoch 1898 – 1914.
- e) Meteorologické pozorovania realizoval na Mont Evereste.
- f) Pôsobil pod vedením profesora J. Jansena vo hvezdárni v Meudine pri Paríži.
- g) Na jar v roku 1914 bol spoluzakladateľom Československej národnej rady.

- h) Ako major francúzskej armády rokoval od prvých dní Veľkej vojny, ktorá vypukla v 1914 roku v USA, v Rusku, v Taliansku o možnosti vytvorenia československých légii.
- i) V júni 1918 ho vymenoval za (resp. mu prepožičal hodnosť) francúzskeho generála predsedu francúzskej vlády Georges Clemenceau.
- j) Mohyla Milana Rastislava Štefánika na Bradle bola slávnostne odhalená pri príležitosti 20. výročia vzniku Československa v roku 1938.

16. Niektoré dobové termíny a pomenovania sa stali natoľko známe a nezameniteľne spojené s určitými udalosťami, že ich dodnes používa aj odborná literatúra. **Utvorte z nižšie uvedených slovných spojení tri skupiny podľa toho, k dejinám ktorej krajiny sa viažu. Do Odpovedového hárku napíšte názvy týchto troch krajín a priradte k nim slová z ponuky:**

februárová revolúcia, júlová revolúcia, WASP (White – Anglo-Saxon – Protestant), krvavý týždeň, krvavá nedeľa, Monroeova doktrína, obsadenie vichystického územia, otcovia pútnici, NEP (Nová ekonomická politika)

17. Z ponúkaných pojmov pospájajte tie, ktoré spolu súvisia a správne trojice zapíšte pomocou uvádzajúcich číslíc a písmen spôsobom napr.: I-A-1 do Odpovedového hárku.

I Tomáš Garrigue Masaryk	A predstaviteľ domáceho odboja	1 USA
II Ján Országh	B jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja	2 Londýn
III Emil Stodola	C vytvoril Český komitét zahraničný	3 Moskva
IV Milan Rastislav Štefánik	D predseda Slovenskej ligy	4 Paríž
V Albert Mamatej	E vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II.	5 Budapešť

18. Nižšie uvedené dokumenty zoradte chronologicky – k najstaršiemu priradte č. 1, k najmladšiemu č. 6. **Odpoveď zapíšte do Odpovedového hárku.**

- a) Žilinská dohoda
- b) Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky
- c) Pittsburská dohoda
- d) Vianočná dohoda
- e) Clevelandská dohoda

f) Deklarácia slovenského národa

19. Do Odpoved'ového hárku doplňte slová chýbajúce v nižšie uvedenom texte, ktorý vystihuje vývoj v Nemecku v začiatkoch 30. rokov 20. storočia. Z možností ponúknutých pod textom pod písmenom D) vyberte tú, ktorá opisuje pomery v Nemecku v tomto období.

„Nemecký národný socializmus postupoval v duchu zásady talianskych fašistov: jedenA..... - jedenB..... - jedenC..... . Zakázal všetky politické strany okrem NSDAP a ríšsky kancelár (A. Hitler) dostal neobmedzené právomoci.“

D) Vyberte z možností:

- a) V čele Nemecka bol kancelár s neobmedzenou mocou, ktorý hneď po tom, ako sa ujal funkcie, začal vyjednávať s okolitými krajinami, aby prijali občanov iného než nemeckého pôvodu žijúcich v Nemecku.
- b) V čele Nemecka bol prezident, ktorý vládol spoločne so stranou NSDAP. Boli naklonení všetkým národnostným menšinám žijúcim v Nemecku, pokiaľ dodržiavali platné zákony, podľa ktorých mohli žiť len v mestách, kde žila nadpolovičná väčšina rasovo čistého nemeckého obyvateľstva.
- c) V čele Nemecka bol prezident s neobmedzenou mocou, ktorý v roku 1932 schválil zákon, že všetci občania iného než nemeckého pôvodu musia prijať nemecké občianstvo.
- d) V čele Nemecka bol kancelár s neobmedzenou mocou, ktorý sa pustil do ráznej očisty ríše od protivníkov, ktorých videl najmä v politických odporcoch, Židoch a iných geneticky „nečistých prímiesí“, aby vytvoril ríšu nadväzujúcu na historické tradície.

Odpovede vpíšte do Odpoved'ového hárku. Za písmenami A) B) a C) doplňte chýbajúce slová, pri písmene D) zakrúžkujte správnu odpoveď.

20. Doplňte do tabuľky (na ďalšej strane) chýbajúce informácie k uvedenému pojmu – názov ekonomického modelu, jeho autora alebo najznámejších predstaviteľov (stačí uviesť priezvisko) alebo základné znaky. Odpovede zapíšte do Odpoved'ového hárku na príslušné prázdne miesto v tabuľke:

AUTOR/PREDSTAVITEĽ	EKONOMICKÝ MODEL	CHARAKTERISTIKA
<i>Franklin Delano Roosevelt</i>		
	<i>Kenyesovská ekonomika</i>	
		plán hospodárskej pomoci pôvodne určený celej Európe na prekonanie následkov vojny
	perestrojka	

Autorky: PhDr. Anna Bocková, PhD., PhDr. Daniela Kodajová, PhD.

Recenzentka: Mgr. Daniela Hrnčiarová, PhD..

© Slovenská komisia Dejepisnej olympiády

Vydal: IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2020